

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ФАХОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

FEATURES OF PROFESSIONAL TERMINOLOGY IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE POLICE OFFICERS

В статті розглядаються проблеми іншомовної підготовки майбутніх поліцейських, зокрема вивчення фахової термінології. У результаті теоретичного аналізу актуалізовано важливість засвоєння та вільного володіння іншомовною термінологією у професійній сфері майбутніми поліцейськими. Здійснено теоретичне обґрунтування особливостей засвоєння фахової термінологічної лексики майбутніми поліцейськими, досліджено методи, прийоми та засоби навчання й активізації термінології під час іншомовної підготовки. Серед різноманітних способів навчання професійної лексики англійської мови, текст є основною одиницею інформації в професійно-орієнтованому навчанні. Робота курсантів із відповідно підібраними, професійно-орієнтованими текстами допомагає їм накопичити та систематизувати лексичний обсяг, достатній для уміння працювати із фахово-необхідною інформацією. Зазначено, що у процесі іншомовної підготовки майбутніх поліцейських із метою підвищення продуктивності їх роботи із лексикою звертається увага на такі особливості, що визначаються: інтернаціональністю професійної лексики; способами словотворення у англійській мові; наявністю визначень, які виражені іменниками; синонімією та антонімією термінів. Засвоєння фахової термінологічної лексики переважно у курсантів викликає труднощі, тому широко використовуються способи активізації юридичної термінології. Робота із термінологічною лексикою, фаховою юридичною термінологією, передбачає ознайомлення із новими словами та термінами, їх первинне закріплення і по завершенню – розвиток умінь та навичок із використання нової лексики в різних видах мовної діяльності та в різних ситуаціях професійного спілкування. У процесі іншомовної підготовки майбутніх поліцейських із метою підвищення продуктивності їх роботи із термінологічною лексикою важливо звертати увагу на такі особливості, що визначаються: інтернаціональністю професійної лексики; способами словотворення в англійській мові; наявністю визначень, виражених іменниками; синонімією та антонімією термінів. Важливим є також врахування мотивації курсанта під час вивчення професійної термінології; ведення курсантами термінологічних словників; застосування графічних способів подання інформації із опорою на термінологію тексту: (профілі, схеми, карти, таблиці); використання конкретних прийомів та стратегій розвитку компенсаторної компетентності курсантів; застосування таких різноманітних способів засвоєння термінологічної лексики як: дискусії, перегляд фільмів та відеоматеріалів на тему правоохоронної діяльності, обговорення у парах, виступи, інформаційних технологій, моделювання ситуацій професійної діяльності із використанням різноманітних ігрових технологій, ділових ігор та рольових ігор, які сприяють розширенню та ефективному засвоєнню термінологічного словника, підсилюють

активізацію володіння іноземною мовою.

Ключові слова: іноземна мова, майбутні поліцейські, іншомовна підготовка, термінологія, інтернаціональність професійної лексики, професійно-орієнтований підхід у вивченні іноземної мови.

The article examines the problems of foreign language training of future police officers, in particular, the study of professional terminology. As a result of the theoretical analysis, the importance of learning and fluency in foreign language terminology in the professional field by future police officers has been updated. A theoretical substantiation of the specifics of mastering professional terminological vocabulary by future police officers was carried out, methods, techniques and means of teaching and activating terminology during foreign language training were investigated. Among the various ways of learning professional vocabulary of the English language, the text is the main unit of information in professionally oriented education. The cadets' work with appropriately selected, professionally oriented texts helps them to accumulate and systematize a lexical volume sufficient for the ability to work with professionally necessary information. It is noted that in the process of foreign language training of future police officers in order to increase the productivity of their work with vocabulary, attention is paid to the following features, which are determined by: the internationality of professional vocabulary; methods of word formation in the English language; the presence of definitions expressed by nouns; synonymy and antonymy of terms. The assimilation of professional terminological vocabulary is mainly difficult for cadets, therefore methods of activating legal terminology are widely used. Working with terminological vocabulary, professional legal terminology, involves familiarization with new words and terms, their initial consolidation and, upon completion, the development of skills and abilities to use new vocabulary in various types of language activities and in various situations of professional communication.

In the process of foreign language training of future police officers in order to increase the productivity of their work with terminological vocabulary, it is important to pay attention to the following features, which are determined by: the internationality of the professional vocabulary; methods of word formation in English; the presence of definitions expressed by nouns; synonymy and antonymy of terms. It is also important to take into account the cadet's motivation when studying professional terminology; maintenance of terminological dictionaries by cadets; application of graphic methods of presenting information based on the terminology of the text: (profiles, diagrams, maps, tables); the use of specific techniques and strategies for the development of compensatory competence of cadets; the use of such various methods of assimilation of terminological vocabulary as: discussions, watching films and video materials on the topic of law enforcement activities, discussions in pairs, speeches, information technologies, modeling situations of professional

УДК 377. 81

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.2.27>

Посохова А.В.,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
Львівського державного університету
внутрішніх справ

Рій М.М.,

ст. викладач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
Львівського державного університету
внутрішніх справ

activity using various game technologies, business games and role-playing games, which contribute to the expansion and effective assimilation of the terminological dictionary, strengthen the activation of the mastery of a foreign language.

Key words: *foreign language, future police officers, foreign language training, terminology, internationality of professional vocabulary, professional-oriented approach in learning a foreign language.*

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В сучасних кризових умовах нашої країни проблема професійної компетентності майбутніх фахівців Національної Поліції України постає особливо гостро. Знання іноземної мови є важливою складовою фахової компетентності майбутніх поліцейських, яка передбачає: високий рівень розвитку професійної іншомовної комунікації, використання іноземної мови як засобу спілкування не тільки в усіх видах мовленнєвої діяльності у різноманітних ситуаціях, але й в ситуаціях професійної діяльності, вільне володіння іншомовною термінологією у професійній сфері, що на практиці, однак, не завжди досить успішно реалізується у ЗВО.

Від рівня ефективності володіння майбутніх поліцейських іноземною професійною термінологією як засобу спілкування із іноземними партнерами у професійній діяльності, залежатиме швидкість та якість спілкування при виконанні професійних завдань. Також актуальним залишається формування у майбутніх поліцейських умінь працювати із фаховою іноземною літературою, оскільки саме текст є одним із основних засобів поповнення професійного знання. Тому програма з англійської мови для ЗВО системи МВС передбачає курсантами знання англійської термінології за фахом, а також умінь перекладати рідною мовою наукову літературу, багату фаховою термінологічною лексику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення процесу навчання іноземних мов майбутніми поліцейськими на різних етапах професійної підготовки висвітлено в численних наукових розвідках Г. Бабак, О. Бігіч, І. Галдецька, Л. Дягілева, О. Коваленко, Т. Мельнікова та ін.

Слід відзначити, що сьогодні спостерігається підвищення інтересу до вивчення іноземної мови, що використовується у реальних ситуаціях спілкуванні фахівців окремої галузі. Науковці О. Бігіч, І. Гайдай, І. Ковальчук, аналізуючи проблеми іншомовної підготовки майбутніх поліцейських, акцентують увагу на максимальному створенні професійних умов для розвитку іншомовної компетентності та найбільш ефективним вбачають професійно-орієнтований підхід у вивченні іноземної мови. Спільною є думка дослідників про те, що мовні та мовленнєві вправи повинні змістовно та процедурно відповідати професійному контексту. Вчені наголошують на пріоритеті самостійного навчання; принципі спільної діяльності; ґрунтуванні на досвіді тих, хто навчається; індивідуалізації; системності; контекстності; актуалізації

результатів; ефективності навчання; розвитку освітніх потреб; свідомому навчанні як ключових принципах навчання іноземної мови майбутніми поліцейськими.

Проблемами термінології ґрунтовно займалися такі лінгвісти як: Г. Винокур, В. Даниленко, В. Карабан та інші. Методологічні основи вивчення термінології досліджуються в наукових працях О. Зеленської, З. Куньч, Т. Панько, О. Тарнопольського та інших. Зокрема, О. Тарнопольський наголошує на вивченні іншомовної лексики шляхом читання текстів. Найбільшою перевагою екстенсивного читання, на думку вченого є те, що різноманітне зіткнення зі словами, які мають бути засвоєними, у процесі читання дають можливість опанувати й зберегти їх різні аспекти в пам'яті: орфографічний, семантичний, прагматичний, фонологічний, морфологічний, синтаксичний, так само як і різноманітні сполучення лексичних одиниць. Відтак, реалізується природний процес оволодіння словами, – вони не запам'ятовується одразу в цілості всіх своїх аспектів, а опановуються поступово: один аспект за іншим [7, с. 127].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вчені відзначають що, оскільки іноземна мова застосовується у різноманітних ситуаціях спілкування різних фахівців та різноманітних спеціалізацій всередині професійної галузі, то, на основі особливостей типових ситуацій спілкування фахівців конкретної галузі, можна змодельовати процес їх реальних типових комунікацій, і, підібравши попередньо відповідний для цього необхідний мовний й мовленнєвий матеріал, звукити увесь діапазон іноземної мови до конкретних потреб фахівців і тим самим полегшити процес оволодіння мовою для професійних цілей [1].

Таке рішення дозволяє значно оптимізувати процес формування професійної іншомовної компетентності фахівців різних галузей, у тому числі й майбутніх поліцейських. Безперечно, що сьогодні іншомовна підготовка майбутніх поліцейських потребує значного удосконалення, а процес навчання іноземної мови має бути максимально наближеним до майбутньої професійної діяльності, адже ефективність засвоєння іноземної мови «безпосередньо залежить від ступеню наближення процесу передачі знань, формування навичок та вмінь до реальних умов їх практичного застосування» [6, с. 21].

Оволодіння іноземною мовою майбутніми поліцейськими передбачає вивчення фонологічного,

морфемного, лексичного й граматичного рівнів мови; використання системно-семантичних законів її будови; опанування певними стилістичними та художніми її засобами, розуміння й активне застосування мови на практиці у професійних цілях, володіння фаховою термінологією. Проте питання навчання майбутніх поліцейських іншомовної професійної термінології залишається недостатньо дослідженим, а також потребують поглибленого вивчення методичні аспекти, які пов'язані із її закріпленням й специфікою вживання.

Метою статті є теоретичне обґрунтування особливостей засвоєння фахової термінологічної лексики майбутніми поліцейськими, дослідження методів, прийомів та засобів навчання й активізації термінології під час іншомовної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Термін – це слово чи словосполучення, яке означає поняття окремої спеціальної галузі знань (діяльності) та є елементом певної системи термінів [5, с. 22]. Термін, як правило є однозначним, стилістично нейтральним, системним, а повнота визначеності значення та стійкість вживання є одними із обов'язкових вимог до нього [4, с. 9]. Терміни, функціонуючи у науковому контексті, вступають у складні семантико-синтаксичні стосунки із іншими словами та виявляють обмежені сполучні можливості, а це спричиняє чималі труднощі у процесі їх засвоєння [2, с. 18].

Терміни, які використовують у певній галузі чи виді діяльності, мають високу інформативність, конкретне значення, яке висвітлено у спеціальних довідниках чи словниках. У процесі професійної діяльності поліцейським при спілкуванні з іноземними партнерами, в роботі з інформацією, важливо вміти застосовувати професійну іншомовну термінологію, щоб уникнути неправильного сприйняття словосполучень, речень, виразів, адже від цього залежатиме успішність виконання їх професійних обов'язків.

Варто наголосити, що майбутні поліцейські мають різний рівень іншомовної підготовки, тому й підбір професійної термінологічної лексики та її адаптація є одним із досить складних завдань для викладача, якому одночасно потрібно не забувати і про мотивацію курсанта під час вивчення такої лексики. Якщо навчальний матеріал професійно цікавий для курсанта, то це забезпечить успішність його роботи із формування відповідних професійно-орієнтованих іншомовних компетентностей.

Серед різноманітних способів навчання професійної лексики англійської мови, текст є основою одиницею інформації в професійно-орієнтованому навчанні. Робота курсантів із відповідно підібраними, професійно-орієнтованими текстами допомагає їм накопичити та систематизувати

лексичний обсяг, достатній для уміння працювати із фахово-необхідною інформацією.

Для майбутніх поліцейських, які навчаються у Львівському державному університеті внутрішніх справ це передусім тексти, які пов'язані із відповідною фаховою юридичною термінологією. Засвоєний курсантами термінологічний мінімум текстів дозволяє їм читати й отримувати інформацію із фахової іноземної літератури, підвищувати таким чином професійний рівень. Робота курсантів із термінологічним лексичним матеріалом передбачає ознайомлення із новими словами та термінами, їх первинне закріплення та після завершення – розвиток умінь й навичок із використання нової засвоєної лексики у різних видах мовної діяльності та у різноманітних ситуаціях професійного спілкування.

Робота із автентичним фаховим текстом поділена на декілька етапів: передтекстовий, текстовий й післятекстовий. На першому етапі, передтекстовому, етапі майбутні поліцейські ознайомлюються із термінами відповідно до теми, яка вивчається. Викладач подає тлумачення термінів англійською мовою. На цьому етапі особливо ретельно відпрацьовується нова термінологія, яка може бути досить складною чи незвичною для розуміння курсантів, яким деколи непросто подати правильне тлумачення термінів, зокрема професійних. Тому у процесі іншомовної підготовки майбутніх поліцейських важливо правильно підібрати лексику, здійснити розподіл та обсяг матеріалу на період навчання. Від правильно підбраного матеріалу залежатиме успішність та результативність іншомовної підготовки кожного курсанта.

У процесі іншомовної підготовки майбутніх поліцейських із метою підвищення продуктивності їх роботи із лексикою звертається увага на такі особливості, що визначаються: інтернаціональністю професійної лексики; способами словотворення у англійській мові; наявністю визначень, які виражені іменниками; синонімію та антонімію термінів.

На текстовому етапі майбутні поліцейські вже починають працювати із професійно-орієнтованими текстами. У текстах виокремлюють терміни й фразеологізми, які потім закріплюються й на післятекстовому етапі. Звертається також увага і на певну сполучуваність термінів у тексті (наявність визначень, сполучуваність дієслів з іменниками).

Під час використання діалогу на професійну тематику акцентується увага на розмовних чи стійких виразах, які вживаються у типових професійних ситуаціях спілкування поліцейського із громадянами. Курсанти проводять аналітичне читання, докладно опрацьовуючи лексичний та граматичний аспекти тексту.

Післятекстовий етап включає виконання курсантами виконання таких завдань як: закріплення нових термінів і лексичних одиниць, обговорення

текстів (відповіді на запитання, що вимагають знання термінів; завдання, які дозволяють визначити достовірність інформації відповідно до тексту).

На цьому етапі ефективним є моделювання ситуацій професійної діяльності із використанням різноманітних ігрових технологій, ділових ігор та рольових ігор, які сприяють розширенню та ефективному засвоєнню активного термінологічного словника. Імітація фахової діяльності у формі гри дозволяє створити своєрідну атмосферу, підсилити творчість курсантів, сприяє спонтанності спілкування, що підсилює активізацію володіння іноземною мовою. Важлива роль при цьому відводиться усім етапам роботи із лексику, текстом та мовними зворотами, відпрацьовується лексичний матеріал та розмовні формули.

У процесі формування мовленнєвих навичок на матеріалі тексту, який вивчається, широко використовуються різноманітні прийоми відповідно до теми та мети заняття, зокрема, графічні способи подання інформації із опорою на термінологію тексту: профілі, схеми, карти, таблиці. Складання профілю тексту, який вивчається у вигляді таблиці із опертям словами надає можливість курсантам самостійно створювати основні висловлювання практично без опертя на текст. Застосування графічного структурування матеріалу тексту дозволяє майбутнім поліцейським наочно побачити певну інформацію та ще раз її опрацювати, а також виявити зв'язки між окремими базовими поняттями. А це стає додатковою основою для складання усного чи письмового монологічного, а також і подекуди й діалогічного висловлювань.

Засвоєння фахової термінологічної лексики переважно у курсантів викликає труднощі, тому широко використовуються способи активізації юридичної термінології. Активізація лексики припускає, що майбутні поліцейські вже ознайомлені із низкою певних юридичних термінів відповідно до тем.

У процесі закріплення лексики використовуються різноманітні вправи, які пов'язані із засвоєнням форми, значення і вживання слів, позаяк слово (його форма та значення) засвоюються завдяки ситуативній віднесеності та необхідності для висловлювання своїх думок. Первинне тренування у вживанні нових термінів після їх презентації здійснюється в умовно-комунікативних вправах (вправи на трансформацію, імітацію, підставлення, репродукцію) [2, с. 20].

У процесі іншомовної підготовки майбутніх поліцейських також застосовуються компенсаторні стратегії та прийоми, що допомагають заповнити дефіцит знань, навичок та вмінь, а основне – підвищити кваліфікацію майбутньої професійної діяльності. Це один із дієвих та результативних шляхів розширення термінологічного словникового

запасу, позаяк дозволяє активувати когнітивні процеси курсантів.

Під компенсаторною компетентністю, дослідники розуміють здатність курсанта залучати в умовах недостатнього володіння іноземною мовою наявні у нього знання, вміння та навички користування рідною чи іноземною мовою [2, с. 21]. Результативність й продуктивність компенсаторної компетентності курсантів буде вищою при умові, якщо у процесі її розвитку врахувати конкретні прийоми та стратегії, які реалізуються на базі спеціального комплексу завдань. Цей комплекс може містити різноманітні завдання, спрямовані на засвоєння фахової термінології [1].

Однак слід зауважити, що вивчення юридичної термінології, на якій базується професійна іншомовна компетентність майбутніх поліцейських, має враховувати ґрунтовний аналіз й порівняння лексичних запозичень в обох мовах – інтернаціональних термінів.

У професійній юридичній термінології із точки зору перекладу та семантичної асиміляції професор О. Зеленська пропонує поділ термінів на три групи [4]: справжні інтернаціоналізми aspect – аспект, process – процес, etc.; часткові псевдоінтернаціоналізми, до прикладу, to discuss – дискутувати та обговорювати, control – контроль та керування, влада, керівництво etc.; повні псевдоінтернаціоналізми, до прикладу, order – порядок (а не ордер), paper – стаття (а не папір), expertise – компетентність (а не експертиза), etc [4].

Такий розподіл лексем на певні групи допомагає викладачеві відразу вказати майбутнім поліцейським на певні проблемні моменти у процесі їх засвоєння, запобігаючи змістовим помилкам, зокрема у вживанні часткових й повних псевдоінтернаціоналізмів. Хоча зовнішньою формою псевдоінтернаціоналізми нагадують деякі українські слова, однак безпосередній їх переклад українською мовою найближчими за звучанням словами може призвести до виникнення грубих помилок та навіть до викривлення змісту цілих речень [4].

Зокрема, О. Зеленська приводить такі досить поширені приклади повних й часткових псевдоінтернаціоналізмів як: слово officer, яке вживається стосовно поліції дуже часто перекладається як офіцер, однак officer (police officer) – a member of the police – перекладається як просто поліцейський : In the USA fifteen states have more than 1,000 state police officers. – У США п'ятнадцять штатів мають більше, ніж 1,000 поліцейських штату [4].

Враховання означених особливостей вивчення інтернаціональних термінів під час іншомовної підготовки майбутніх поліцейських, сприятиме ефективнішому формуванню їх комунікативних компетентностей, а отже, продуктивності фахового виконання обов'язків у подальшій професійній діяльності.

З метою ефективного засвоєння професійної лексики курсантам рекомендується також вести термінологічні словники, де записуються слова-терміни, їх переклад, тлумачення слів із вправ, які виконуються на передтекстовому етапі, синонім/антонім слова. При роботі з новими лексичними одиницями важливо приділяти також особливу увагу їх сполучуваності: іменник та прикметник, дієслово та іменник.

Успішною умовою вивчення іншомовної термінології курсантами є використання інформаційних технологій на усіх етапах вивчення, що допомагає швидкому засвоєнню, робить період навчання цікавим й легким, індивідуальним, покращує наявні та отримані навички.

Для ефективного засвоєння фахової термінологічної лексики майбутніми поліцейськими у Львівському державному університеті внутрішніх справ використовуються й такі різноманітні способи як: дискусії, перегляд фільмів та відеоматеріалів на тему правоохоронної діяльності, обговорення у парах, виступи та ін. Дискусії уможливають аналіз курсантами питань, які винесені на тему обговорення, обмін ідеями, пошук єдиної спільної думки.

Перегляд відеоматеріалів та фільмів професійного спрямування, надає можливість курсантам сприйняти матеріал на слух, обговорити термінологічну лексику після перегляду, виконати завдання відповідно до викладеного матеріалу.

Обговорення в парах, використання елементів рольової гри професійного спрямування між курсантами допомагає розвинути креативне мислення, перебороти певний страх висловлення думки іноземною мовою. Під час гри викладач може допомогти виправити вимову курсанта, подати логічну підказку, що сприятиме розвитку його мовленнєвих навичок та умінь.

Застосування комунікативних ситуацій професійного спрямування створює позитивний емоційний настрій, підвищує працездатність курсантів їх зацікавленість, здійснюється перевірка набутих знань та набуття значного досвіду у спілкуванні, що дозволяє підвищити успішність оволодіння майбутніми поліцейськими професійною термінологією.

Висновки. Іншомовна підготовка майбутніх поліцейських має бути максимально наближеною до майбутньої професійної діяльності. Опрацювання курсантами автентичних професійно-орієнтованих текстів, які є основною одиницею інформації в професійно-орієнтованому навчанні, допомагає їм накопичити та систематизувати лексичний мінімум, достатній для вміння працювати із фахово-необхідною інформацією. Робота із термінологічною лексикою, фаховою юридичною термінологією, передбачає ознайомлення із новими

словами та термінами, їх первинне закріплення і по завершенню – розвиток умінь та навичок із використання нової лексики в різних видах мовної діяльності та в різних ситуаціях професійного спілкування.

У процесі іншомовної підготовки майбутніх поліцейських із метою підвищення продуктивності їх роботи із термінологічною лексикою важливо звертати увагу на такі особливості, що визначаються: інтернаціональністю професійної лексики; способами словотворення в англійській мові; наявністю визначень, виражених іменниками; синонімію та антонімію термінів. Важливим є також врахування мотивації курсанта під час вивчення професійної термінології; ведення курсантами термінологічних словників; застосування графічних способів подання інформації із опорою на термінологію тексту: (профілі, схеми, карти, таблиці); використання конкретних прийомів та стратегій розвитку компенсаторної компетентності курсантів; застосування таких різноманітних способів засвоєння термінологічної лексики як: дискусії, перегляд фільмів та відеоматеріалів на тему правоохоронної діяльності, обговорення у парах, виступи, інформаційних технологій, моделювання ситуацій професійної діяльності із використанням різноманітних ігрових технологій, ділових ігор та рольових ігор, які сприяють розширенню та ефективному засвоєнню термінологічного словника, підсилюють активізацію володіння іноземною мовою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бігич О.Б. Професійно орієнтований підхід до навчання іноземної мови як непрофільної дисципліни. Іншомовна підготовка працівників правоохоронних органів і сектору безпеки : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 24 квітня 2018 року. Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 126 с.
2. Дегтярьова К. О., Кібенко Л. М. Особливості викладання термінології на заняттях з іноземної мови в професійній діяльності в немовному закладі вищої освіти Іноземні мови № 1, 2022 С. 16-22.
3. Зеленська О.П. Criminal Investigation (Book 2): Підручник з англійської мови для здобувачів вищої освіти освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» (спеціальність «Право»). Київ: Вид-во Європейського університету, 2022. 408 с.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Учбовий посібник. Вінниця. Видавництво «Нова Книга», 2001. 303с.
5. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформацій іншомовної освіти. Іноземні мови в навчальних закладах. № 2 (4). 2003. С. 20-23.
6. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навч. посіб. Київ : Інкос, 2006. 248 с.